

Формальна рівність освітніх можливостей – це погляд, за яким формальні правила, які стосуються особистих та аскриптивних характеристик, таких як раса, соціо-економічний клас, гендер, релігія та стать, не мають бути перешкодою для досягнення певних освітніх цілей. Прикладами відсутності формальної рівності є розподіл деяких міст в США на багаті та бідні райони та, водночас, закріплення визначених шкіл за визначеними районами (без можливості відвідувати кращі школи в багатих районах міст). Зниження нерівності доходів після Другої світової війни пояснюється саме хвилею руху за громадянські права людини та, відповідно, забезпеченням доступу до освіти більш широких соціальних груп, зокрема жінок та чорношкірих людей.

Меритократична рівність освітніх можливостей – це погляд, згідно з яким жодна інша перешкода, крім заслуг, не має стояти на шляху досягнення бажаних цілей. Ця точка зору передбачає, що освітні блага мають розподілятися виключно відповідно до індивідуальних заслуг. Саме меритократична рівність можливостей характерна для країн північної Європи.

Висновок. Левова частка досліджень підтверджують, що подолання соціально-економічної нерівності в ринковій економіці – комплексний процес. Поки прогресивне оподаткування залишається найбільш ефективним методом боротьби з нерівністю доходів у ринковій економіці в короткостроковій перспективі, важливе місце у довгостроковій боротьбі мають інші інструменти, зокрема ті, що полягають в сприянні рівності освітніх можливостей. Викликана сукупністю різноманітних факторів, нерівність потребує комплексних факторів впливу.

Література

1. Chetty, Raj, Nathaniel Hendren, and Lawrence F. Katz. "The Effects of Exposure to Better Neighborhoods on Children: New Evidence from the Moving to Opportunity Experiment". *Journal of Public Economics* 143 (2016): 1-43. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt1d41dcd.11>
2. Our World in Data. "Income Inequality." Accessed [12.07.2023]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ourworldindata.org/income-inequality>
3. Merriam, Sharan B. "Equal Educational Opportunity: A Critical Review of the Literature". In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Summer 2017 Edition. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/equal-ed-opportunity/#MeriEquaEducOppo>
4. Betthaeuser, Bjorn, Ting Wen Chan, and Daniel Trefler. "Understanding the Mobility of Educational Attainment: Evidence from a Cross-National Longitudinal Survey". *Social Forces* 99, no. 2 (2020): 699-732. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:ee037b6e-b89d-48d7-a77f-18fca42435dc/download_file?file_format=application%2Fpdf&safe_filename=Betthaeuser_et_al_2020_Understanding_the_mobility.pdf&type_of_work=Journal+article

Шевчук Д.А.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студент БП-4, «Економіка»

ЦИФРОВА ВАЛЮТА: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Сьогодні загальною рисою економічного розвитку у всьому світі є зростання популярності криптовалют і фінтех інновацій, а також тенденція до використання більш диверсифікованих платіжних засобів. Водночас для центральних банків важливим є збереження своєї ролі як провідних інституцій та фінансових новаторів у грошово-кредитній системі. Тому вони прагнуть встановити стандартизовану облікову одиницю, яка широко прийнята та визнана в цифровій економіці та є більш безпечною, прозорою та ефективною альтернативою криптовалютам. Розробка і впровадження цифрової валюти може стати інструментом вирішення цих питань.

Виклад основних положень дослідження. Цифрова валюта центрального банку (ЦВЦБ) являє собою цифрову версію фіатних грошей, яка випускається центральним банком і є законним платіжним засобом на території країни. Тобто вартість такої валюти є еквівалентною фіатній валюті країни, завдяки чому така валюта здатна виконувати функції звичайних грошей. Власне це і відрізняє її від криптовалют та інших приватних цифрових активів, які не є законним платіжним засобом та мають початково обмежену пропозицію.

Криптовалюта, яка виникла як альтернатива банкам, набула великої популярності насамперед завдяки своїй децентралізованій природі, анонімності та здатності здійснювати транзакції у цифровому середовищі миттєво, з низькими транзакційними витратами та без посередників. Однак з криптоактивами також пов'язана низка ризиків, таких як висока волатильність, відсутність регулювання та можливість використання для незаконної діяльності, наприклад, відмивання грошей. Водночас цифрова валюта здатна поєднати у собі більшість переваг криптовалют, а також усунути їх недоліки, адже така валюта випускається центральним банком країни, що гарантує її стабільність та безпеку.

В той час як використання ЦВЦБ може гарантувати користувачам певний рівень конфіденційності, втручання органів влади є необхідним для здійснення фінансового моніторингу, контролю за сплатою податків, захисту інтересів споживачів, запобігання будь-яких шахрайських або незаконних дій (відмивання грошей, фінансування тероризму тощо). В Україні, наприклад, впровадження цифрової гривні може допомогти викоринити корупцію завдяки забезпеченню прозорості фінансових операцій.

Основна відмінність ЦВЦБ від безготівкової форми грошей полягає у тому, що цифрова валюта подібно готівковим грошам є прямим зобов'язанням центрального банку певної держави безпосередньо перед громадськістю. Водночас гроші на банківських рахунках являють собою зобов'язання комерційного банку перед власником рахунку. Комерційні банки мають цифрові баланси у центральному банку, які доступні лише цим фінансовим установам, а не громадськості. Але є і спільна риса – централізація. Хоча ЦВЦБ справді може бути побудована на блокчейні, або іншій технології розподіленого реєстру, це є зовсім не обов'язковим, адже у будь-якому разі цифрова валюта має централізовану архітектуру, бо контролюється центральним банком. Тому одним з варіантів залишається застосування класичних баз даних, але вони характеризуються вразливістю та ризиковістю. Натомість у разі застосування блокчейну головні його переваги можуть залишатися не задіяними, оскільки ця технологія була розроблена для досягнення консенсусу в бездовірливому середовищі. Так чи інакше, така валюта може мати вирішальний вплив у забезпеченні доступу до цифрових платежів без необхідності банківського рахунку, сприяючи фінансовій інклюзії. Водночас це означає, що така валюта може становити потенційну загрозу для традиційної банківської системи, забезпечивши прямий платіжний засіб і нівелювавши потребу в посередниках.

Останні дослідження свідчать про те, що 90% центральних банків займаються вивченням теми цифрових валют та розглядають можливість їх впровадження [1, с. 3]. І хоча розвиток цифрових валют центральних банків все ще знаходиться на ранніх стадіях, значна частина центральних банків вже має власний досвід проведення пілотних проектів із запуску такої валюти (табл. 1).

Таб. 1. Прогрес впровадження ЦВЦБ у країнах світу станом на червень 2023 року

Поточний етап розвитку ЦВЦБ	Країни, що на ньому знаходяться
Етап 1: проведення досліджень	45 країн, більшість з яких складають африканські та південно-американські країни, а також малорозвинені країни Південної Азії.
Етап 2: розробка цифрової валюти	32 країни: США, Канада, Мексика, Бразилія, більшість європейських держав, Індонезія та інші.

Етап 3: проведено/ триває пілотний проект	21 країна, серед яких 9 економік групи G20, зокрема Китай, Японія, Індія, Туреччина, Австралія тощо. На цьому етапі знаходиться і Україна.
Етап 4: цифрову валюту офіційно впроваджено	11 країн. До них належать 10 дрібних острівних країн у районі Карибського моря, наприклад, Багамські острови, Ямайка (запущено JAM-DEX у червні 2022 року) та Співдружність Домініки, а також одна країна Західної Африки – Нігерія (запущено eNaira у жовтні 2021 року).

Джерело: складено автором на основі [2]

Основним мотивом для впровадження цифрових валют в острівних країнах у Карибському басейні, а також у Нігерії є забезпечення фінансової інклюзії, через те, що більшість населення немає доступу до банківських послуг. Незважаючи на ці зусилля, ЦВЦБ у цих країнах не набула значного поширення, зокрема через наявність глибших структурних проблем в економіках цих країн, наприклад, високих темпів інфляції та відсутності довіри до національних грошей [3].

Чи не найбільшого прогресу серед впливових економік світу досягнув Китай, де у другій половині 2019 року почали тестувати цифровий юань (e-CNY), а етап досліджень розпочався ще у 2014 році. Пілотна програма вже налічує понад 260 млн. користувачів. Народний банк Китаю (НБК) адаптував дворівневу систему, за якої центральний банк здійснює випуск цифрової валюти, а уповноважені оператори, фактично це ті самі комерційні банки, несуть відповідальність за обмін та обіг цифрового юаня. Вони відкривають різні типи цифрових гаманців, на яких зберігаються цифрові гроші клієнтів. Доступ до гаманців громадяни та бізнеси можуть отримати через мобільні пристрої або інші електронні пристрої. Досвід Китаю свідчить про те, що така система має низку переваг, а саме сприяє інноваціям та конкуренції, ефективному використанню ресурсів уповноважених операторів, якими найчастіше є комерційні банки, а також підвищує суспільне визнання цифрової валюти серед громадськості [4, с. 8].

Україна також рухається у напрямку розвитку власної цифрової валюти – е-гривні. «Е-гривня – це електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк» [5]. Зокрема, у 2018 році в Україні під проводом НБУ було проведено пілотний проект із запуску та тестування е-гривні. Метою проекту було отримання практичного досвіду та розуміння використання цифрових валют та технології блокчейн в платіжній екосистемі [6, с. 2]. Крім того, у рамках дослідження НБУ провів опитування серед експертів фінансового ринку, яке включало питання необхідного рівня анонімності. Результати свідчать про те, що більшість респондентів, тобто 80%, підтримує анонімність фізичних осіб при проведенні операцій з цифровою гривнею в межах лімітів, встановлених для операцій з готівкою [7, с. 3]. Але відсутність довіри може бути перешкодою для значної частки громадян. Тому очевидно, що пошук правильного балансу між конфіденційністю та безпекою матиме вирішальне значення для успіху цифрової гривні.

Висновки. Цифрова валюта є цифровим аналогом фіатної і має потенціал стати найбезпечнішим цифровим активом, доступним для широкої громадськості, та революціонізувати спосіб здійснення транзакцій і грошову систему в цілому. Основними проблемними питаннями при впровадженні ЦВЦБ залишаються забезпечення кібербезпеки та фінансової стабільності, а також захист персональних даних користувачів.

У разі активної і ґрунтовної співпраці усіх зацікавлених сторін прийняття цифрової валюти може призвести до більш ефективної та економічно вигідної фінансової системи. В Україні ж впровадження е-гривні сприятиме подальшій модернізації фінансової системи країни та стане наступним кроком до побудови нової економічної моделі, яка є більш стійкою, інноваційною та інклюзивною.

Література

1. Gaining momentum – Results of the 2021 BIS survey on central bank digital currencies. *Bank for International Settlements*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap125.htm>.
2. Central Bank Digital Currency Tracker. *Atlantic Council*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/>.
3. Demertzis M., Martins C. The value added of central bank digital currencies: a view from the euro area. *Bruegel | The Brussels-based economic think tank*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bruegel.org/policy-brief/value-added-central-bank-digital-currencies-view-euro-area>.
4. Progress of Research & Development of E-CNY in China. *People's Bank of China*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pbc.gov.cn/en/3688110/3688172/4157443/4293696/2021071614584691871.pdf>.
5. Е-гривня. *Національний банк України*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>.
6. Результати конференції CBDCinUA. *Національний банк України*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/UVeIFxLsIWuHkxc>.
7. Результати опитування щодо можливості запровадження е-гривні. *Національний банк України*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/CZIYFgmmuJBXuvi>.